

ULUSLARARASI AVCILAR SEMPOZYUMU / INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON AVCILAR

BÜTÜN YOLLAR AVCILAR'DAN GEÇER

ALL ROADS PASS THROUGH AVCILAR

15-16 MART / MARCH 2018

AVCILAR BELEDİYESİ KATKILARIYLA

ALEV YAYINLARI

ULUSLARARASI AVCILAR SEMPOZYUMU / INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON AVCILAR

BÜTÜN YOLLAR AVCILAR'DAN GEÇER

ALL ROADS PASS THROUGH AVCILAR

15-16 MART / MARCH 2018

AVCILAR BELEDİYESİ KÜLTÜR HİZMETİDİR

Yayın No: 8

ALEV YAYINLARI

BÜTÜN YOLLAR AVCILAR'DAN GEÇER

Yayın Sahibi
ALEV YAYINLARI

Editör
ŞENGÜL AYDINGÜN
YUSUF BENLİ
AYBERK ENEZ

Yayına Hazırlayan
AHMET KOÇAK

Grafik Tasarım / Kapak
TEKİN ZENGİN

Fotoğraf Arşivleri
ÖZCAN TETİK
FİRUZKÖY VAKFI

Mayıs 2018

ISBN: 978-975-335-068-6

Alev Yayınları

Genel Ajans Basım, Dağıtım, Organizasyon Ltd. Şti.
Nine Hatun Mah., Horasan Cad. No: 23/B 34220 Esenler - İstanbul
Tel / Faks: +90 (0) 212 646 41 11
E-posta: alev.yayin@gmail.com
Yayıncı Sertifika No: 17134

Baskı-Cilt

Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Mat. Sit. No:2/4 2BC3/4 Zeytinburnu, İstanbul

Tel: +90 212.674 10 51

Fax: 90 212.612 79 27

E-mail: info@sanermatbaacilik.com

Sertifika No - 35382

Tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 Sayılı Yasa'nın hükümlerine göre, kitabı yayımlayan Alev Yayınlar'ın ve yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz, depolanamaz. Makalelerin içeriği ile ilgili sorumluluklar yazarlara aittir.

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

Dr. Handan TOPRAK BENLİ

Yavuz ERGUN

Onur GÜLİN

Sibel ÖZKAN

Özlem YÜKSEL

Selin TAŞDEMİR

Ayberk ENEZ

SEMPOZYUM BİLİM KURULU

Prof. Dr. Haluk EYİDOĞAN

Prof. Dr. Şükrü ERSOY

Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR

Prof. Dr. Andreas KÜLZER

Prof. Dr. Blazej STANISLAWSKI

Prof. Gosciwit MALINOWSKI

Prof. Dr. Aynur Koçak

Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN

Dr. Şeniz ATİK

Dr. Hasan DEĞİRMENCİ

R. Haldun AYDINGÜN

Asuman YARKIN

Konrad SZYMANSKI

İÇİNDEKİLER

Sempozyum Açılış Konuşması Bütün Yollar Avcılar'dan Geçer Dr. Handan TOPRAK BENLİ	7
Amindos Çiftliği'nden Avcılar Merkez Mahallesi'ne İsmail DİNÇTÜRK	13
Göçler İle Gelenler - Firuzköy Dr. Hasan DEĞİRMENCİ	29
Firuzköy'de Yerleşim ve Yaşama Bakış Celal BİLGİN	41
Avcılar'da Eğitim, Kültür ve Sanat Onur GÜLİN	49
Avcılar'da Şehirleşme ve Çevre Sibel ÖZKAN	57
Bütün Yollar Avcılar'dan Geçer (Nüfus ve Beşeri Durum) Yunus ARIKAN	71
İstanbul'un İlk "Örenyeri ve Kent Parkı"; Bathonea Projesi "First Archaeological and Metropolitan Park" of Istanbul Bathonea Project Asuman YARKIN	81
Tufan Miti İzinde Küçükçekmece Gölü Efsanesi The Legend of Küçükçekmece Lake in Impression of the Flood Myths Prof. Dr. Aynur KOÇAK	95
Avcılar'da Çağlar Boyunca Uluslararası Bir Aktarma Limanı (Bathonea) An International Transshipment Port through Ages (Bathonea) Haldun AYDINGÜN	105
Avcılar'ın Deprem Tarihi ve Gelecekteki Tehlikeler Hakkında Öngörüler The History of Earthquakes in Avcılar and Predictions about the Future Risks Prof. Dr Haluk EYİDOĞAN	115
Avcılar'da Afet Yönetimi ve Bilinci Disaster Management and Knowledge in Avcılar Dr. Oğuz GÜNDOĞDU, Özden IŞIK, İbrahim BERBER	125
Avcılar İlçesi ve Çevresinin Nadir Çiçekleri Rare Plants of Avcılar Village and Surroundings Prof. Dr. Tamer ÖZCAN	137
İklim Bağlamında Dünya Afet Tarihine Bir Bakış ve İnsan An Overview of the Disaster History of the World in the Context of Climate and Human Prof. Dr. Şükrü ERSOY	147

Avcılar İlçesinin Jeomorfolojisi

Geomorphology of Avcılar

Dr. T. Ahmet ERTEK, Dr. Hakan KAYA159

Avcılar'ın Sumruları (Sterninae)

Bülent ŞEKER173

Vikingler Avcılar'da, "Varangianların Yolu Projesi"

Vikings in Avcılar, "Project of the Varangian's Way"

Prof. Dr. Błażej STANIŚLAWSKI175

Cult Centers of St. Mamas in Constantine Porphyrogenitus' Works Side**Remarks From the Project: Istanbul / Constantinople**

Constantine Porphyrogenitus'un Çalışmalarında Aziz Mamas

Kült Merkezleri Istanbul / Constantinople

Konrad SZYMAŃSKI189

Bathynias

Bathynias

Olga WEĞLARZ201

istanbul'da Aziz Mamas Kalıntıları**Relics of St. Mammes in Istanbul**

Tomasz PEŁECH211

Avcılar Kıyılarında Denizel Arkeoloji Çalışmaları

Doç. Dr. Hakan ÖNİZ, Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN, Günay DÖNMEZ221

Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea?) Buluntuları Işığında**Sosyal Yaşam Kurguları**

Dr. Şeniz ATİK229

Antik Çağ ve Erken Ortaçağ'da Doğu Trakya Tarihi

The History of Eastern Thrace in Late Antiquity and the Early Middle Ages

Prof. Dr. Andreas KÜLZER243

Arkeolojik Verilerle Avcılar'ın Yüz Binlerce Yıl Öncesine Uzanan Geçmişi

Hundred Thousands Years of Avcılar's History as Discovered Through

Archaeological Researches

Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN263

Sempozyum Kapanış Konuşması**BATHONEA ARKEOPARK PROJESİ**

Dr. Handan TOPRAK BENLİ315

İstanbul'un İlk "Örenyeri ve Kent Parkı"; Bathonea Projesi

"First Archaeological and Metropolitan Park" of Istanbul Bathonea Project

Asuman YARKIN*

Özet

Küçükçekmece Göl Havzası Arkeolojik Sit Alanının arkeolojik ve doğal değerlerinin yanı sıra kent içindeki özgün konumu da dikkate alınarak; alanının avantajlarının doğru biçimde kullanılması, yakın çevresindeki yoğun yapılaşma baskısından olumsuz etkilenmemesi ve arkeolojik potansiyeli mutlak şekilde korunarak kullanılması ilkesi çerçevesinde bazı öneriler geliştirilmiştir. Arkeolojik Sit Alanında, yüzey araştırmaları ve bilimsel kazı çalışmaları gelecek uzun yıllar boyunca devam ederken, aynı zamanda ören yerleri etaplar halinde ziyaretçilere açılacaktır. Ören yerlerini içinde barındıracak bir kent parkının, stratejik bir planlama kapsamında projelendirilerek uygulamaya konulmasıyla, sit alanının arkeolojik potansiyelinin korunarak kullanılması mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler:

İstanbul, Avcılar, Küçükçekmece gölü, arkeolojik sit, Bathonea, örenyeri, kent parkı

Abstract

Besides the archeological and natural riches of the first degree archaeological site of Küçükçekmece Lake's basin, the use of the advantages of the Bathonea's site correctly, paying attention to its special location within the confines of Istanbul and trying to protect from the effects of the heavy metropolitan development which is occurring all around in close vicinity, a number of proposals were developed for its use while preserving fully its archeological potential. While the archeological field works will be carried out for many years to come, a metropolitan park, somehow similar to Central Park of New York, containing the archaeological site within can be created step by step for the enjoyment of the visitors.

Keywords:

İstanbul, Avcılar, Küçükçekmece lake, archeological site, Bathonea, ruin, urban park

* Y. Mimar asuyesil@yahoo.com

GİRİŞ

Ören yerleri, tarihöncesinden günümüze çeşitli uygarlıkların ürünü olup, tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer özgün özelliklere sahip, topoğrafik olarak tanımlanabilecek belirginlikte bağdaşık, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.¹ Bathonea kazılarının yürütüldüğü "Küçükçekmece Göl Havzası I. Derece Arkeolojik Sit Alanı", kazılar ilerledikçe ortaya çıkan önemli arkeolojik buluntuları, topoğrafik özellikleri ve doğal değerleriyle de bu kriterlere sahip bir alandır (Aydıngün 2013; 2015; 2017a; 2017b; Aydıngün ve Bilgili 2015).

Ülkemiz, kültürel miras bakımından çok zengindir ve ören yerleri, turizm gelirleri bakımından bölgesel kalkınmada önemli bir yer tutmaktadır. Avcılar ve Küçükçekmece İlçeleri, Marmara Denizi'ne ve Küçükçekmece Gölü'ne kıyısı olan şanslı konumlarına ve böylesine önemli potansiyellerine karşın, hızlı, plansız, güvensiz yapılaşması ve 1999 Marmara depreminde yaşanan kayıplarla bugüne kadar turizm potansiyeli kazanamamış/yitirmiş bir bölgede yer almaktalar.

Ören yerleri, arkeolojik kazıların sürdürüldüğü sit alanlarında, arkeolojik potansiyele hiçbir zarar veremeyecek şekilde önlemler alınarak, denetimli olarak ziyarete açılırlar. İlan edilmesi halinde "Bathonea Ören Yeri", İstanbul'un "ilk" ören yeri olarak bilim dünyasının ve turizmin hizmetine açılacaktır. İstanbul'un ilk ören yerinin, bir kent parkı projesi kapsamında hayata geçmesi, genelde İstanbul, özeldir Avcılar ve Küçükçekmece ilçeleri ve çevresine çok önemli kültürel ve doğal bir çekim merkezi kazandıracak ve yaratacağı turizm hareketliliği bölge kalkınmasına çok önemli katkı sunacaktır.

Bathonea Kazılarının Arkeolojik Önemi ve Ören Yeri Niteliği

Küçükçekmece Göl Havzası'nda, İstanbul Ta-

rih Öncesi Araştırmaları (İTA) Projesi kapsamında 2007 yılından itibaren sürdürülen yüzey araştırmaları ve 2009 yılından itibaren sürdürülen Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) kazıları insanlık tarihi açısından önemli arkeolojik bulguları ve ardındaki zengin arkeolojik potansiyeli gün yüzüne çıkarmıştır. Bölgede, insanlık tarihinin 800.000 yıl öncesinden başlayarak, çanak çömlek öncesi tarımın başladığı Neolitik döneme uzandığına dair taş aletlerin yanı sıra, Tunç, Demir ve Antik Çağları (Helen, Roma ve Bizans) kapsayan pek çok arkeolojik verilerle Osmanlı dönemi sonuna kadar ulaşan kesintisiz bir kronolojinin varlığı tespit edilmiştir.

Bathonea kazılarında ortaya çıkarılan; kilometrelerce Roma kıyı duvarları (Firuzköy yarımadası boyunca), iki liman yapısı, limanları kente bağlayan antik yollar, mermer parke taş tabanlı büyük bir meydan, sur duvarları, sur içinde ve dışındaki anıtsal mimari yapılar (İmparator Konstantin damgalı tuğlaların kullanıldığı saray-manastır-dini yapılar, 700 m³'lük devasa bir sarnıç ve su kanalları), bölgede büyük bir yerleşmenin göstergesi olmuştur. Mimari kalıntıların içinde ve dışında, antik yerleşmenin kültürel ve jeopolitik önemini sergileyen, sayıları 50.000'i bulan küçük buluntu ortaya çıkarılmıştır.

Küçükçekmece Göl Havzası, Türkiye'de belirlenen 144, İstanbul'da belirlenen 7 önemli bitki alanı kapsamında "Batı İstanbul Meraları" olarak tanımlanan ve 7'si endemik, yaklaşık 20 çok nadir bitkinin yetiştiği tespit edilen bir bölgedir. Bunlardan bir kısmı "ulusal ölçekte nadir", bir kısmı ise "uluslararası ölçekte" nadirdir ve Bern Sözleşmesi ile korunması zorunlu olan beş bitki türü bölgede yaşamaktadır. Özellikle göl civarındaki bataklık alanda *Amsonia Orientalis* (Razy) türü ve uluslararası literatüre giren yeni bir bitki türünün (*Cephalariatutelia*) varlığı önemlidir. Konunun uzmanlarınca "bölgede bulunan endemik, nadir ve tehlike altında olan önemli

¹ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Ören yeri tanımı; tarihöncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır" (Çevrimici) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> [01.07.2016, 16:30].

popülasyonların tohum örneklerinin toplanarak tohum bankalarında uzun süreli koruma altına alınması, doğal yaşam ortamlarına kazandırılması ve botanik bahçelerinde yetiştirilerek (ex situ) canlı koleksiyonlar şeklinde yaşıatılması ve sergilenmesi, genetik çeşitliliğin sürdürülebilmesi açısından uygulanabilecek seçenekler” olarak ifade edilmektedir.

Ayrıca, Küçükçekmece Gölü göçmen kuşların Avrupa ve Kuzey Kutup rotaları üzerindeki en önemli sulak alanlardan birisidir. 100.000’lerce kuşun göç yollarındaki en önemli dinlenme noktasıdır. Bölgede halen 357 kuş türünden yaklaşık 20.000 kuş sürekli olarak bu bölgede konaklamaktadır (Boyla ve Arslan 2008; Boyla ve Arslan 2009).

Bu özgün ve zengin arkeolojik ve doğal değerlere sahip olan Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) kazı alanı ile ilgili olarak; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nce “antik kente (Bathonea) ilişkin yerinde inceleme çalışması yapılarak, alanla ilgili bilgi, belge, doküman ve fotoğraflar ile ören yeri niteliği taşıyıp taşımadığına dair” İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ve İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nden görüş istenilmiş, incelemeler sonucunda, “Bathonea antik kentinin ören yeri niteliği taşıdığına dair uygun görüş verilmiştir.² Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün Şubat 2012 tarihli yazısında; “Bathonea antik kentine ören yeri niteliği kazandırılması amacıyla kazısı devam eden alanda çevre düzenleme projesinin kazı başkanlığınca hazırlanması, değerlendirilmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne iletilmesi ve ilgili Koruma Bölge Kurulu’nun uygun görüşü alınarak gönderilmesi durumunda uygulamasının Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nce değerlendirileceği” bildirilmiştir (*Resim 1*).

İlan edilmesi ve hayata geçirilmesi halinde “Bathonea Ören Yeri”, İstanbul’un “ilk” ören yeri olacaktır. Çok uzun bir geçmişe ve zengin bir kültürel mirasa sahip olan İstanbul’da

şimdiye kadar ören yeri bulunmamasının nedeni, kentleşmenin İstanbul’un merkez ve çevresindeki pek çok antik yerleşmeyi yok etmiş, ya da görünmez yapmış olmasıdır. Avcılar Firuzköy’ün şansı bugüne kadar yapılaşmadan arkeolojik hazinelerini saklamış olmasıdır.

Kazı Başkanlığı ve kazı bilim heyetinin mimar ve kent plancı üyeleri tarafından başlatılan “Ören Yeri Çevre Düzenleme Projesi”ni geliştirmeye yönelik etüt-araştırma ve proje geliştirme çalışmalarına başlanılmıştır. Çalışmalar kapsamında, kazı alanının içinde bulunduğu, I. derece arkeolojik sit alanı, Küçükçekmece Lagünü’nden Yarımburgaz Mağarası’na kadar tüm çevre ilişkileri içinde bir bütün olarak ele alınmıştır. Sit alanının, arkeolojik ve doğal değerlerinin yanı sıra kent içindeki özgün konumu da dikkate alınarak; alanının avantajlarının doğru biçimde kullanılması, ulaşım ilişkilerinin kurulması, yakın çevresinde gündeme gelen büyük proje alanlarının yaratacağı kentleşme baskısından olumsuz etkilenmemesi ve arkeolojik potansiyeli mutlak şekilde korunarak kullanması ilkesi çerçevesinde öneriler geliştirilmiştir.

Ören Yeri Çevre Düzenleme Plan / Proje Geliştirme Çalışmaları Kapsamında Alana İlişkin Tespitler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan 1/5000 ölçekli İmar Planına esas yerleşime uygunluk haritalarında; Arkeolojik Sit Alanlarının Avcılar kesimi, “ÖA-Önlem Alınmadan Yapılaşmaya Verilmeyecek Alanda (yaklaşık %60’ı), “AJE-Ayrıntılı Jeolojik Etüd Gerektiren Alanlar”, UA-Uygun Alan, ve “UOA-Uygun Olmayan Alanlarda kalmaktadır. Ayrıca bölgede farklı tür toprak kaymaları (göçme, akma, heyelan) ve çeşitli büyüklüklerde kütle hareketleri görülmektedir. “Özellikle sonbahar yağışları, üstteki kütlelerin yerçekiminin etkisiyle eğim yönünde hareketine dolayısıyla heyelanlara ve kütle hareketlerine neden olmaktadır”. “Küçükçekmece Gölü’nün batı sahilinin şekillenmesinde Kuzey Anadolu Fay Zonu’nun bölgedeki aktif unsurlarından biri olan bir fayın büyük oranda

2 Bu kitabın içerisinde T. Özcan Avcılar İlçesi ve Çevresinin Nadir Çiçekleri” adlı makaleye bakınız.

sorumlu olduğu değerlendirilmekte ve Bathonea antik yerleşiminin içinde görülen faylanmaların ve heyelanların varlığının bu görüşü desteklediği düşünülmektedir.

Bu nedenlerle yüzyıllardır göl kıyısı ve havza içinde yerleşen birçok medeniyete ait yapılaşmaların, yaklaşık 300 yılda bir oluşan depremlerle yıkıldığı ve zaman zaman terk edilip, bir süre sonra tekrar yerleşildiği yürütülen arkeolojik kazı sonuçlarından anlaşılmaktadır (Aydingün ve Bilgili 2015).

Küçükçekmece Göl Havzası Arkeolojik Sit Alanı, bugün yerleşim olmayan (büyük bir kısmı tarla olarak kullanılan) İstanbul'un son boş alanlarından biridir, arkeolojik değerinin yanı sıra doğal bir peyzaja sahiptir ve aynı zamanda Kuru Mutlak Tarım alanı kapsamındadır (Resim 2).

Çok önemli arkeolojik zenginlikleri saklayan, aynı zamanda tarım alanı ve yerleşime çok uygun olmayan toprak yapısıyla, bu güne kadar yapılaşmadan kalabilmiş olan ve çok özel konuma sahip olan I. Derece Arkeolojik Sit alanı, yaklaşık 1000 ha'dır. İstanbul Üniversitesine ait yaklaşık 260 ha'lık 7 parselden 200 ha'lık (4 parsel), bölümünün sit derecesinin, 2010 yılında önce I'den III'e düşürülmesi ve ardından arkeolojik sit kapsamından çıkarılması ile yaklaşık 1200 ha olan I. derece arkeolojik sit alanı, yaklaşık 1000 ha'a düşmüştür. Sitten çıkarılan alan, 2014'te yapılan mahsuplaşmaya dayalı bir protokol kapsamında konut projesi yapılmak üzere TOKİ'ye devredilmiştir. Geri kalan alanın hemen tamamı ise özel mülkiyettir.

Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) kazılarının yürütüldüğü alanı kapsayan "Küçükçekmece Göl Havzası I. Derece Arkeolojik Sit Alanı", bütün bu arkeolojik ve doğal özelliklerinin yanı sıra kentin birçok bakımdan giderek büyük önem kazanan bir bölgesinde yer almaktadır. Havaalanına, çevre yolu (otoban) bağlantılarına, Marmaray hızlı demiryolu sistemine yakınlığı ve göl kıyısındaki konumuyla su yolu ulaşım olanağıyla ulaşılabilirlik bakımından çok önemli avantajlara sahiptir. Bütün bunlara karşın arkeolojik sit alanı ve çevresi, çok yoğun bir kentleşme/yapılaşma baskısıyla

karşı karşıyadır. Firuzköy yarımadası, yüksek yoğunluklu konut alanları ile çevrelenmiş, kentin nefes aldığı yeşil bir vaha gibidir.

Bathonea Örenyeri ve Kent Parkı Önerisi

Arkeolojik ve doğal değerleri, depremsellik, mutlak tarım arazisi özellikleri ve yoğun kentleşme baskısı altında olan Sit Alanı, arkeolojik potansiyeli korunarak nasıl kullanılabilir?

2009 yılından bu yana yalnızca 6 yıl gibi kısa bir sürede önemli arkeolojik bulgulara ulaşılan, "Bathonea I. Etap Kazı Alanı" olarak ifade edilen alan (62 ha), "Küçükçekmece Göl Havzası I. Derece Arkeolojik Sit Alanı"nın (1030 ha) henüz küçük bir bölümünü kapsamaktadır. Söz konusu arkeolojik sit alanında gelecek uzun yıllar boyunca yüzey araştırmaları, sondaj ve kazı çalışmaları ile devam edecek ve ören yerleri etaplar halinde ziyaretçilere açılacaktır. Ören yerlerinin yanı sıra, stratejik bir planlama kapsamında ve alternatifli bir düzenleme projesiyle uygulamaya konacak ören yerlerini de içine alan bir kent parkının, sit alanının arkeolojik potansiyelinin korunarak kullanılmasını mümkün kılabileceği düşünülmüştür.

Arkeolojik kazı çalışmaları tamamlanıncaya kadar, kent parkı alanı açık alan ağırlıklı olarak kullanılacak ve hizmetin gerektirdiği kapalı alanlar temelsiz, hafif, çağdaş teknolojilerle donatılmış yapılarla (çadır sistemleri vb.) çözümlenebilecektir. Ayrıca, zaman içinde araştırmaları, sondaj ve kazıları tamamlanan ve arkeolojik bulgulara rastlanılmayan alanlarda ilgili Koruma Kurulu'nun uygun görüşü ile turizm fonksiyonlarına yönelik olarak çevresi ve alanın peyzajı ile uyumlu kalıcı yapıların da yer alabileceği öngörülebilir. Kent parkı ve ören yerine ulaşımında, karayolu ve hızlı tren yolunun yanı sıra su yolu da kullanılabilir. Küçükçekmece Gölü'nün lagün ağzından hareket edecek teknelerle kıyı boyunca devam eden antik duvarları takip ederek, antik limanlara ulaşılacaktır.

Bathonea Kent Parkı Projesinin Kente ve Bölgeye Katkıları

Avcılar ve Küçükçekmece ilçeleri, Marmara Denizi'ne ve Küçükçekmece Gölü'ne kıyısı

olan şanslı konumlarına ve böylesine önemli potansiyellerine karşın, hızlı, plansız, güven-siz yapılaşması ve 1999 Marmara depreminde yaşanan kayıplarla bugüne kadar turizm po-tansiyeli kazanamamış/yitirmiştir. Bu proje-nin hayata geçmesi, genelde İstanbul, özelde Avcılar ve Küçükçekmece ilçeleri ve çevresine çok önemli kültürel ve doğal bir çekim mer-kezi kazandıracak ve bölgede bir turizm hare-ketliliği yaratacaktır.

Ülkemizde ören yerleri, turizm gelirleri bakı-mından bölgesel kalkınmada önemli bir yer tutarken ilan edilmesi halinde "Bathonea I. Etap Ören Yeri", İstanbul'un "ilk" ören yeri olarak bilim dünyasının ve turizmin hizme-tine açılacaktır. İmparatorlukların başkenti İstanbul (Boğaz, Adalar, Tarihi Yarımada) çok sayıda turist çekmekte ancak buraları ziyaret eden turistler kısa sürede kenti terk etmek-tedirler. 2010 yılı itibarıyla yaklaşık 7 milyon kişinin ziyaret ettiği İstanbul'da yabancı ziya-retçilerin ortalama kalış süresi 2-3 gündür. İstanbul'da yeni bir çekim merkezi yaratacak olan Bathonea Örenyeri ve Kent Parkının ha-yata geçmesi ile yapılacak tanıtımlara bağlı olarak ziyaretçi sayısının her yıl önemli oran-da artacağını ve kazı alanının büyüklüğü ne-deniyse ziyaretçilerin kalış süresinin en az bir gün artacağını düşünmek mümkündür.

Dünya metropollerindeki kent parkları örnek-leri incelendiğinde; bölgelerine önemli boyut-ta ekonomik ve sosyal katkılar sunuyorlar. Milyonlarca yerli ve yabancı turist ziyaret edi-yor, hizmetlerden yararlanıyorlar. Müze giriş ücretleri, konser gelirleri, hediyelik eşya sat-ışları, restoran, kafe, seremoni alanları gelir-leri vb. çeşitli hizmet bedelleri ile milyonlar-ca dolarlık bir gelir sağlıyor. İdareci, uzman, eğitmen, satış görevlisi, hizmet personeli, temizlik ve güvenlik görevlisi vb hizmetlerde çok büyük bir istihdam sağlıyor. Bunun yanı sıra yakın bölgesinde gelişen hizmet sektörü de (otel, restoran, kafe vb) önemli oranda iş gücü barındırıyor. Spor ve kültürel aktiviteler, giderek hareketsizleşen şehir insanların yaş-am kalitesini artırıyor, sağlıklı yaşama katkı yapıyor. Genel sağlık giderleri ve iş gücü ka-yıplarının azaltılması ile ekonomiye dolaylı bir katkı sağlıyor, parkların sağladığı spor imkan-

ları ile özellikle gençler arasındaki suç oran-larında düşme gözlemleniyor. Kent parkları çevrelerindeki yaşam alanlarında da iyileşme sağlıyor ve yaşam kalitesini artırıyor.

Bathonea Ören Yeri ve Kent Parkı Projesinin hedef ve ilkeleri;

Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) ka-zıları mimari ekibi tarafından öncelikle proje alanına ilişkin ulaşılabilen tüm bilgi, belge ve güncel gelişmeler dikkate alınarak, proje ala-nın doğal, kültürel, tarihi, ekonomik, görsel ve özgün değerlerinin korunması yönünde hedef ve ilkeler ile tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

- Küçükçekmece Göl Havzası I. derece ar-keolojik sit alanı ve çevresinin, Göl Lagü-nü'nden Yarımburgaz Mağarası'na kadar bir bütün olarak ele alınması, sürdürülen kazı çalışmalarıyla birlikte yaşayan bir ören yeri, bir açık hava müzesi ve bir kent parkı olarak, bilim ve turizm merkezi haline geti-rilmesi,
- Küçükçekmece Gölü kıyısında doğal ve ar-keolojik zenginlikleri ile çok özel bir coğ-rafiya sunan bölgede doğal silüetin korun-ması, kapalı alan gerektiren faaliyetler için gerekli yapılarının doğal ve arkeolojik orta-mın bir parçasıymışçasına çevreyle, doğal peyzajla uyumlu olması, sökülebilir-taşına-bilir malzemeler ile yapılması, çadır vb. üst örtüler kullanılması,
- İstanbul'un yedi önemli bitki alanı kapsa-mına giren doğal bitki popülasyonunu içe-ren, "ulusal ve uluslararası ölçekte" nadir olan pek çok değerli bitki gen kaynağı ba-rındıran bölgenin, bitkisel varlığının, peyzaj düzenlemeleri kapsamında korunması ve bölgede oluşturulacak botanik parkların-da yetiştirilerek canlı koleksiyonlar olarak sergilenmesi,
- Göçmen kuşların Avrupa ve Kuzey Kutup rotaları üzerinde bulunan ve çok önemli bir dinlenme noktası olan bölgenin bu özelliği-nin korunması ve proje kapsamında değer-lendirilmesi,

Bathonea Ören Yeri ve Kent Parkında Yer Alması Önerilen Faaliyetler

Ören yerleri ile iç içe projelendirilebilecek olan kent parkında, birçok Dünya kenti örnek-

leri de araştırılarak, arkeolojik potansiyelin mutlaka korunması koşuluyla bu alanda yer alabilecek kullanım önerileri geliştirilmiştir. Bu kapsamda önerilen faaliyetler;

- Etaplar halinde kazılar yapılarak ziyarete açılacak olan ören yerleri
- Kültürel faaliyet alanları (konser ve konferans alanları, festival ve seremoni alanları, açık hava sergi alanları, bilim ve kültür araştırma merkezi, ulusal müze kompleksi-arkeoloji müzesi),
- Rekreasyon alanları (kafeterya, kır bahçeleri, seyir terasları, yürüme ve bisiklet yolları, çocuk oyun alanları vb.),
- Botanik Bahçesi (Endemik bitki türleri yanında, sadece bu bölgede yaşayan 6 adet nesli tükenmek üzere olan ve Dünya Kırmızı kitabında yer alan türler için), çiçek tarlaları ve seralar,
- Kuş gözlem platformları,
- Açık spor alanları (golf alanı, atlı spor alanı, su sporları, yürüyüş ve bisiklet parkurları, futbol, voleybol, basketbol sahaları, tenis kortları, buz pateni alanı vb gibi diğer açık spor alanları),
- Namazgahlar (İslamiyetin ilk günlerinde sıkça kullanılmış, ancak artık kaybolmaya yüz tutmuş açık hava ibadet yerleri) ve diğer dinlere ait küçük şapel ve açık hava ibadet mekanları,
- Otoparklar, elektrikli araçlar ve deniz ulaşım iskeleleri vb. ulaşım fonksiyonları.

Ayrıca, Küçükçekmece Göl Havzası I. derece arkeolojik sit alanı ve çevresinin bütüncül bir bakışla ele alındığı bu öneri çalışma kapsamında, kazı çalışmalarının aktif olarak devam ettiği, Göl'ün batı kıyısında yer alan, yaklaşık 5 km boyunca Firuzköy yarımadasının güney ucundaki Büyük Liman bölgesine kadar uzanan yaklaşık 62 ha'lık ilk etap kazı alanı, Bathonea I. Etap Ören yeri olarak belirlenmiş ve bir Ön Proje yaklaşımı geliştirilmiştir (*Resim 3-4*).

Koruma Amaçlı İmar Planı Gereği

Küçükçekmece Göl Havzası I. ve III. Derece Arkeolojik Alanları, yoğun kentleşme baskısıyla karşı karşıya olmasına rağmen, koruma amaçlı imar planı bulunmamaktadır. 2863 sayılı kanununa göre; bir alanın koruma böl-

ge kurulunca sit olarak ilanı, her ölçekteki plân uygulamasını durdurur ve ilgili kurumlar söz konusu alanda üç yıl içinde koruma amaçlı imar planını hazırlatıp koruma bölge kurulunun onayına sunmak zorundadırlar. Küçükçekmece Gölü ve çevresi sit alanlarını da kapsayan bölgede, 2012 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile her tür ve ölçekteki planlama yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir.

Bathonea Kent Parkı ve Örenyeri Projesinin hayata geçebilmesi için öncelikle, koruma amaçlı imar planının hazırlanması, bu planda I. Derece Arkeolojik Sit Alanının, ören yeri ile bütünleşmiş bir kent parkı olarak işlevlendirilmesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca onaylanması gerekmektedir.

Bathonea Kazı Başkanlığınca, Bathonea Kent Parkı ve Örenyeri Çevre Düzenleme Projesine yön vermesi gereken, Koruma Amaçlı İmar Planının hazırlanmasına katkı sunmak amacıyla hazırlanan, fikir projesi kapsamında bir öneri çalışma (*Resim 5*) ilgili kurumlara (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Avcılar İlçe Belediyesi) iletilmiş, kentsel ulaşım ilişkilerinin kurularak kültürel ve rekreasyonel yeni bir çekim alanı olarak kente kazandırılması istenmiştir.

Avcılar Belediye Başkanlığınca, Bathonea Örenyerini bünyesinde barındıracak bir Kent Parkının İlçeye ve yakın çevresine getireceği sosyal, kültürel ve ekonomik yararlar görülmek, Arkeolojik Sit Alanında, "Bathonea Kent Parkı ve ören yeri" olarak koruma amaçlı imar planı teklifi çalışmalarını başlatmıştır. Plan hazırlanarak onay için Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca sunulması hedeflenmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Avcılar Firuzköy Yarımadasında oluşturulacak Bathonea Kent Parkı, Dünyadaki örneklerden çok farklı ve eşsiz avantajlara sahip olacaktır. Çünkü doğal bir lagün gölünün kıyısında yer alması, doğal değerlerinin yanı sıra, yüzyıllar öncesine uzanan bir tarihin ve arkeolojik hazinenin sergilendiği ören yerlerini içinde barındıracaktır.

Arkeolojik sit alanının bütünlüğü ve doğal peyzajı korunarak yukarıda belirtilen hedef ve ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilecek bir kent parkı-örenyeri projesi, genelde İstanbul kenti, ama özellikle Avcılar ve Küçükçekmece ilçelerine sosyal, kültürel ve çevresel kazanımların yanı sıra önemli oranda ekonomik katkı sağlayacaktır. Parkın inşaa ve imalatı çok kısa birkaç yıl içinde tamamlanarak hizmete girmesi mümkün olabilecektir. Kent Parkı ve Örenyeri gelirlerinin kazı çalışmalarının sürdürülmesine kaynak sağlaması ile de arkeoloji bilimine ve kültür turizmine katkı yapacaktır.

Küçükçekmece Göl Havzası Firuzköy yarımadasını kapsayacak olan "Bathonea Ören Yeri ve Kent Parkı" koruma amaçlı stratejik esaslı bir planlama kapsamında projelendirilebilir. Alanın koruma ve uygulama süreci bir "alan yönetimi" organizasyonu yoluyla yönetilebilir. Alan Yönetimine ilişkin usul ve esaslar 2863 sayılı Kanuna dayalı bir Yönetmelikle belirlenmiştir. Alan Yönetimi Yönetmeliğinin amacı; "Ören yerleri, sit alanları ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarının, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak" olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda Avcılar Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Küçükçekmece Göl Havzası Bathonea Kazıları Başkanlığı, İstanbul İ. Numaralı KVKK, Arkeoloji Müzesi, STK'lar, Arazi Sahibi Kurum ve Vatandaşlar bu yönetim planının paydaşları olacaklardır.

Firuzköy Yarımadasının büyük bölümünün arkeolojik sit alanında kalması ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca belirlenen mutlak tarım alanı olması nedeniyle I. Derece Arkeolojik Sit Alanında yalnızca bilimsel çalışmalar ve mevsimlik tarım yapılabilir. Bu nedenle ekonomik yarar sağlanamayan gayrimenkuller, kamulaştırma ya da takas yoluyla kamuya maledilebileceği gibi, özel mülkiyet sahiplerinin proje ortağı olarak kent parkı gelirlerinden pay alabilecekleri bir düzenleme de yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aydingün 2013** Aydingün, Ş. G., 2013. Küçükçekmece Gölü Havzası (Bathonea?) Kazıları (2009-2012), İstanbul Araştırmaları Yıllığı, 2: 41-53.
- Aydingün 2015** Aydingün, Ş. G., 2015. Bathonea, a Long-lost City at the Crossroads of Europe and Asia, World Archaeology Magazine 73:26-31.
- Aydingün 2017a** Aydingün, Ş. G., 2017. Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazıları İlk Beş Yıllık Değerlendirme 2010-2015, 38. Kazı Sonuçları Toplantısı, 1:371-388.
- Aydingün 2017b** Nehir, Göl ve Deniz Birleşiminde Bir Kazı Yeri (İlk Beş Yıllık Çalışma), İstanbul Küçükçekmece Göl Havzası Kazıları (Bathonea), İstanbul, 1-13
- Aydingün ve Bilgili 2015** Aydingün, Ş. ve A. E. Bilgili 2015. "İstanbul Tarih Öncesi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları ve Küçükçekmece Göl Havzası (Bathonea) Kazılarının İstanbul'a Katkıları", Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi 1: 374-389.
- Boyla ve Arslan 2008** Boyla, K. A. ve M. Arslan (Ed.) 2008. İstanbul'un Kuşları: 2000-2007, İstanbul Kuş Gözlem Topluluğu Yayını, İstanbul.
- Boyla ve Arslan 2009** Boyla, K. A. ve M. Arslan (Ed.) 2009. İstanbul'un Kuşları: 2008, Ege Yayınları, İstanbul.

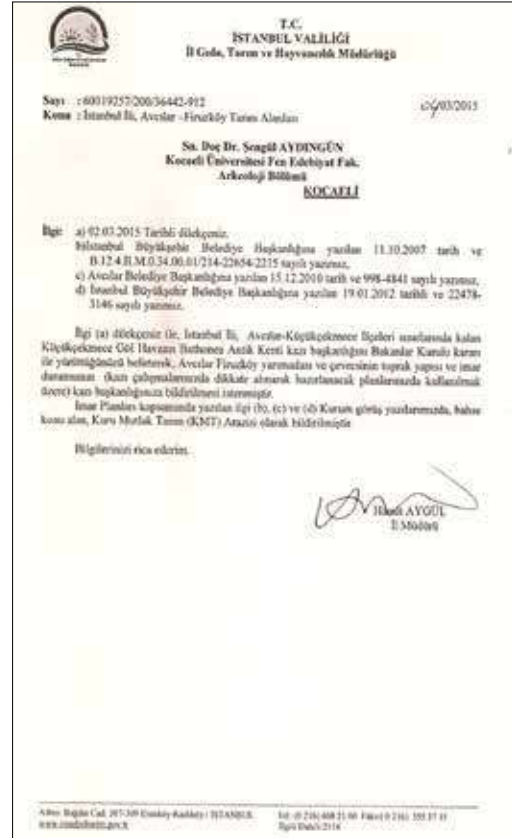
Elektronik Kaynak

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (Erişim: 01.07.2016, 16:30).

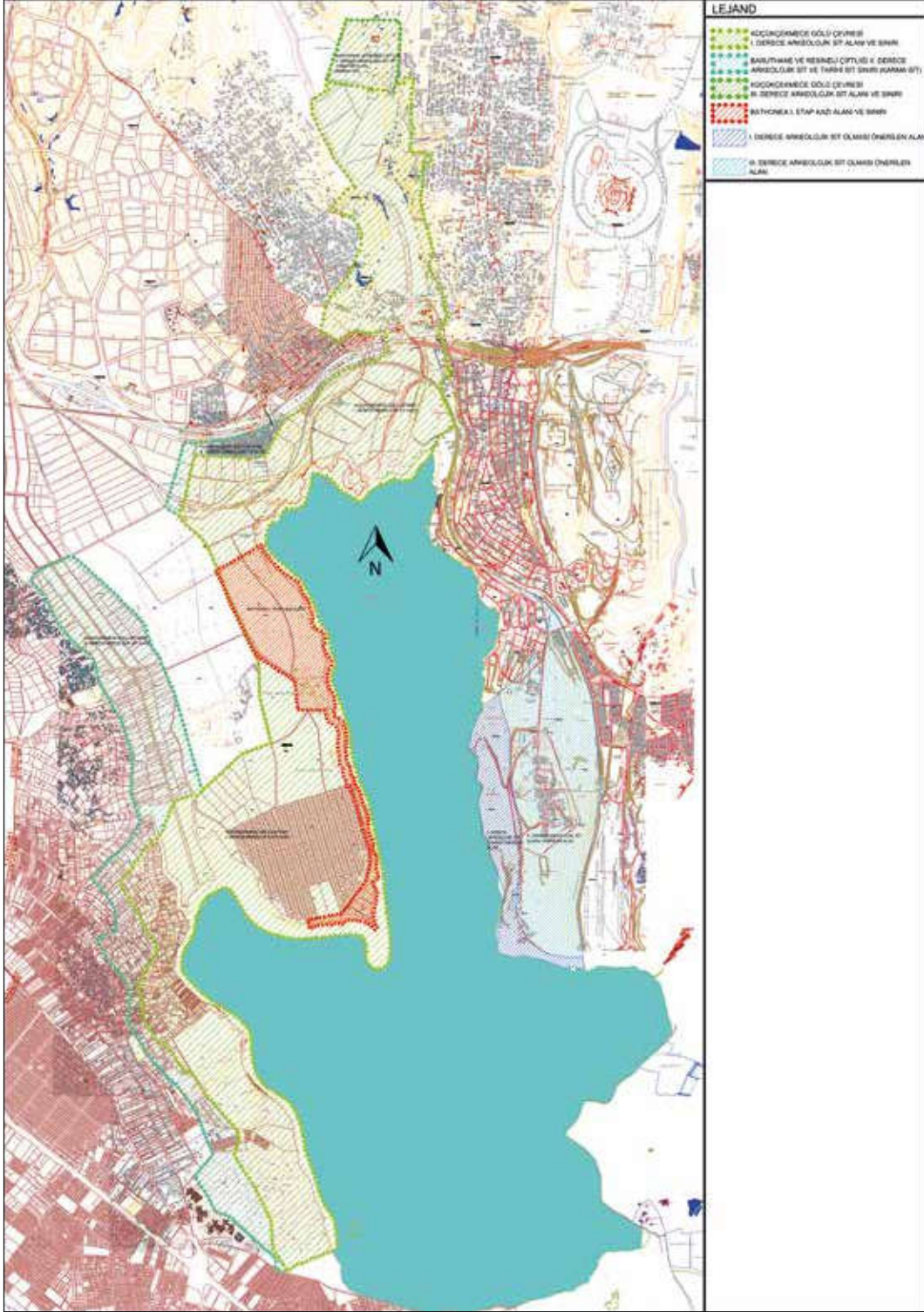
Resim 1:

Bathonea kazı bölgesine "ören yeri niteliği kazandırılmasına" ilişkin Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarını ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 01.02.2012 tarih ve 24991 sayılı yazısı.

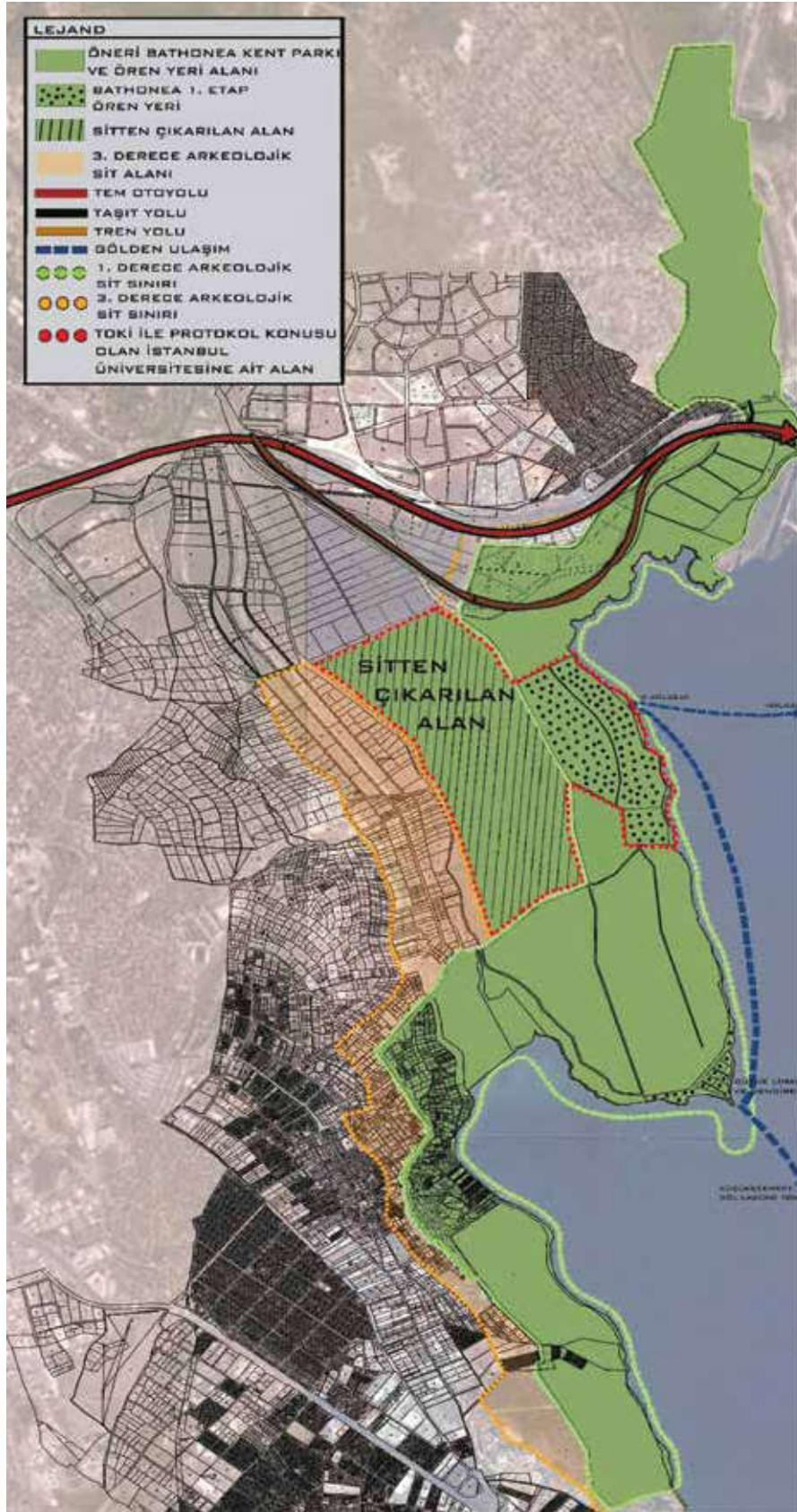

Resim 2:

Avcılar, Firuzköy tarım alanlarına ilişkin İstanbul Valiliği, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü görüş yazısı.

Resim 3:
Sıt alanları ve 1. etap kazı alanı

Resim 5:
Bathonea Kent Parkı ve Örenyeri öneri paftası.